

Le vkup, le vkup, uboga gmajna!

Pijanski euforiji, ki jo je v začetku devetdesetih povzročil padec socialističnega bloka, sledi danes maček izgubljenih iluzij. Vsakdanji sivini socialističnega povprečništva sledi – usah za večino prebivalstva – zgolj razcapano barvitost. Oblikovanje mrhovinarskih elit, kraja družbenega premoženja, korupcija, goljufija in neusmiljeno izkoriščanje se prikriva z ideologijo podjetništva in pravljičami o dozdevni uspešnosti. Intelektualne in kulturniške elite plezajo druga čez drugo v želji, da bi ustregle bejavosti in slabemu okusu jare gospode. obstoječi svet je treba okamniti v najboljšega in edino možnega. V tej zgodbi ni alternativ, utopije sodijo v psihologijo, zgodovine je konec, liberalna demokracija je višek političnega, Fukuyama pa ugleden mislec. No future! Ko je nekaj podobnega izjavil Hegel, je to zbudilo živahno intelektualno polemiko, ki je tudi osmislila revolucionarno gibanje svojega časa. Danes je nezmožnost kritične presoje obstoječega kanonizirana, odstopanja pa anatemizirana. Zamolčanje protislovij in rzkrojilnih vplivov obstoječega sistema poznega globalnega kapitalizma nadomešča vedno bolj obrabljjen triumf nad socialističnim blokom. Pozablja se, da je prav prepad socializma predpostavka ponovne revolucionarne kritike kapitalizma, ki mu je socializem služil predusem kot strašilo pred alternativnimi. Sam propad socializma ni rešil niti eno temeljno protislovje kapitalizma. Še več: zdi se, da os s propadom "edine alterantive" odpadli vsi zadržki, ki so izkoriščanju in gospostvu dajali socialne odtenske.

Propad socializma je generairala tranzicija njegove ekonomske in ideološke osnove oz. konec industrijske kulture, s tem vezan konec industrijskega delavskega razreda, kolektivistična neprilagojenost novim razmeram, bazična nedemokatičnost in dogmatizacija. To pa pomeni tudi konec tistih dejavikov, ki so dušili vso utopično ustvarjalnost na levi, ki ni hotela biti niti socialdemokratska niti stalinistična. Zato je konec socializma predpostavka takšne osvoboditve iz ortodoksno socialističnih mentalnih spon, ki bi sprostila tiste kritične potenciale, ki pri kapitalizmu vidijo dušenje posameznic in posameznikov v borniranem potrošništvu (ki ni nič drugega kot kolektivistični pandant totalitarnemu paradnemu uniformiranju), normalizacijo in standardizacijo populacije, razkrojskupnosti, solidarnosti in individualne kreacije. Liberalna država postaja vse bolj učinkoviti totalitarizem, ki je podprt z računalniškim mrežjem, tako da je policijsko nasilje reducirano na minimum. Sodobna tehnologija omogoča novodbn državi takšno stopnjo nadzora individuov, ki so jo sredi stoletja sanajel najbolj drzne fantazme dikatorjev – in to brez potrebe po ideološkem upravičenju. Upor proti anonimnim sistemskim močem se zdi jalov in nesmiselen, ker zadene autopoeitične procedure, ki so potsem naturalizirane in desubjektivirane. Namesto kralja, ki ga lahko obglavimo, imamo pred sabo na pogled nuničljivo hidro.

Nad katerim imanovalcem lahko mobiliziramo raztreščene in difuzne utopične energije? Nad tistima, ki sta bili tudi sami žrtvi etatičnega socializma: anarhizmom in radikalnim marksizmom. Ta črno-rdeča naveza se ni kompromitirala z birokratskim socializmom, poleg tega pa nima predsodkov pred vabečimi sirenami krasnega novega sveta. Anarhizem v vsej svoji paleti – od individualističnega negativizma do sovjetom bližnjega anarhizma Platforme – ima možnost redefiniranja revucioniranja kapitalizma, ki pa ga ne združuje nit enotna idejna paradigma, niti enovita življenska izkušnja. Anarhizem črpa moč v tistem, kar m jo je v industrijski dobi jemalo: nesposobnost enotne trdne organizacije se v postmoderni prelevi v pluralnost organizacijski form upora, nezmožnost učinkovitega zasedanja oblastnih vzvodov kot oblikovanje vzporednih življenskih in skupnostnih prostorov, neosredotočenost na stateške cilje revolucije kot difuzna (in s strani sistema neukrotljiva) protimoč, teoretska nedodelanost kot heterogeno izkustveno učenje direktne akcije.

Zgodovina se v tej pluralistični navezi ne kaže več kot enovita pot k idealnemu socialnemu cilju, temveč kot akumulacija paralelnih izkušenj, ki se kodazujejo v razpiranju aktualnih svobodnih življenjskih prostorov. Zato je treba revolucionarne zgodovinske temelje preizprašati nanovo. Vključno s slepimi ulicami, stranpotmi in dozdevnimi bližnjicami. Brez upanja na zgodovinsko resnico. Nepomembna marginalna gibanja nam lahko dajejo dragocene izkušnje, medtem ko si s svetovno zgodovinsko resnico. Nepomembna marginalna gibanja nam lahko dajejo dragocene izkušnje, medtem ko si s svetovnozgodovinskimi prelomnicami ne moremo vedno pomagati.

Preizpraševanje pretekega v funkciji razpiranja aktualnega pa zahteva možnost upogleda v transverzale zgodovinskih dejstev. Ta možnost pa ni dana, zdi se celo, da smo na eni strani priče pravi zaroti molka in sprenevedanja, zlasti v šolskem sistemu, ter na drugi strani potvarjanja dejstev (mediji, množična kultura, komercialna in cerkvena propaganda). Šolmošterski stereotipi, množično poneumljavanje in potrošniška standardizacija populacije zvede kričito maso, ki je sposobna avtonomne (samo)refleksije, na peščico subkulturnih in antipolitičnih (v Aristotlovem pomenu pa edinole političnih) otočkov. Njihova heterogenost, difuznost in nepovezanost jim ne daje posebne moči nasproti sistemu, jim pa daje večje možnosti za preživetje. Gre za pravo postmoderno gverilo. Ali bo v obdobjih systemske krize ponudila življenske izkušnje za zgodovinski novum in prerasla v ljudsko gibanje, ali pa bo degenerirala v teroristični avtizem? Bolj kot odgovoriti na to vprašanje, je pomembneje zbrati pogum in začeti oblikovati oaze življenja mimo diktata države, denarništa in kulture poneumljanja.

Takšna odločitev zahteva pogum uporaništva, hkrati pa izčiščena strateška vprašanja: kaj pomeni zavračanje denarništa, kaj odpoved malomeščanstvu, koliko tvegati, kako oblikovati intimna, partnerska in prijateljska razmerja, kaj delati (kako preživeti), kako učivati, kaj tolerirati, predvsem pa, kdaj ubrati nasilno pot. Upor, četudi je gandijevski, nujno implicira nasilje. Nasilje države in mogočnikov ni nikakršna moralno opravičljiva pravica, ki ji ne bi mogli zoperstaviti nasilje odpora. Vprašanje pa je, ali je v vseh okoliščinah opravičljiva vsaka oblika odporniškega nasilja. Gandhi se je boril proti Britancem z množično nepokorščino, Irca so si svobodo izborili z bombami, hkrati pa nepokorščina ne bi prepričala nacistov, kot tudi bombe niso prepričale njihovih naslednikov.

Upor ne izbori vedno svobodnih prostorov. Nasilna sredstva (ne zgolj orožje, ampak tudi državna oblast kot sredstvo, npr. pri boljševikih) postanejo sama sebi namen, avantgarde se prelevijo v elite, orožje se fetišizira. Evropske urbane gverile sedemdesetih in osemdesetih let so v veliki meri proizvedle sodobni liberalni totalitarizem: sodobna policijska pooblastila in informacijski sistemi nadziranja populacije, ki bi jih bil vesel vsak staromodni diktator, so rezultat pretirane reakcije na strateško napačno oceno, da bo teror spodbudil splošno represijo, ki bo pospešila revolucionarni upor množic. Pokroviteljski odnos avantgard do dozdevnega apatičnega revolucionarnega subjekta ni nikoli proizvedel nič dobrega. Vsak naj tvega v imenu svoje kulture, razreda, življenskega sloga in osebe. Asketizem izbrancev bi moral zamenjati hedonizem potlačeni, ki razširja meje uživanja življenja onkraj potrošniške diktature, ki življenje uniformira in stereotipizira pod navidezno pestrostjo blagovnih znamk.

Kaj pa Slovenci? Bolj kot so uradniki, kulturniki, šolniki, kleriki, podjetniki in politiki pripravljeni verjeti v njihovo krotko, pohlevno in hlapčevsko naravo, bolj nas veseli zgodovinski spomin, in grozeče mrmanje ogoljubah, obubožanih in razžaljenih. Gosposka bi si, kljub svoji mrhovinarski samozaverovanosti, zaslužila jasno sporočilo, da ni nikjer in nikoli varna. Ęas je simbohnega in veseljaškega upiranja.